

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויצא - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מהקב"ה צריך שלא לסטות מדרכיו, אם 'הנה אנכי עמך', מקיים אתה מה שציווייתי אותך מבלי לעשות שום מהפכה, לא חילול שבת, לא נישואין אזרחיים, לא למנוע מתלמידי ישיבות ללמוד תורה, לא להצר את צעדי שומרי תורה ומצוות, אז אין לך מה לחשוש משום ברייה בעולם, לא עשו ולא ישמעאל כי "ושמרתיו", ואם ה' שומר ישראל ואם ישראל בטח בה', אז עזרם ומגינם הוא ואין מה לחשוש.

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : ויצא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

הלכות שמיטה והלכות חנוכה

וראשו מגיע השמימה

בפרשת השבוע אנו קוראים ויצא כ"ח, י"ב "ויחלם והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". נראה לבאר בדרך המוסר שהפסוק בא ללמדנו שנתבונן כי כל מצוה שאדם עושה אותה כאן בארץ אע"פ שהוא ימוצב ארצה, ראשו מגיע השמימה מעלתה, חשיבותה והשפעתה מגיעה השמימה ממש. וכשאדם מגיע להכרה מלאה על מעלת המצוות וחשיבותן ומעלת התפילות שמתפלל ותפילין שמניח ותהילים שקורא, ויראה את שכון לעתיד לבא הרי אומר 'אל תרפני עד בלעי רוקי', כלומר הייתי צריך לא להפסיק מהם אף לא לרגע קל. וכל מצווה שאדם עושה כאן בארץ לשם שמים, חשיבותה מגיעה השמימה. וכן הגדרת ותפקיד הסולם הוא לעלות בו, רמוז לאדם שלא ישאר באותו מקום אלא תמיד ישאף לעלות ולהתעלות בקדושה.

ועוד, ידוע מה שכתב בעל הטורים שסולם - גימטריה 136 וכן ממון מספרו 136, היינו בממון אם יודע להשתמש בו למצוות ולמעשים טובים לצדקה וחסד, הפרוטה שניתנת בארץ ראשה מגיע השמימה, והכוונה שיעשה את מעשיו לשם שמים. וכן אדם יכול לזכות בממון גשמי להגיע למעלת קדושה וראשו מגיע השמימה.

'ופרצת' בלי שום הגבלה

"והנה ה' ניצב עליו ויאמר וכו' הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך". והוקשה לרש"י כ"ח, י"ג ד"ה שכב : וכי הקב"ה נותן ליעקב אבינו ע"ה ולזרעו אחריו רק אותם ד' אמות ששכב עליהם? וביאר, ע"פ הגמרא בחולין צ"א שקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה להכבש לבניו, כד' אמות שזה מקומו של אדם. ולכאורה, הפשט הוא שאותה אר"י שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו וליצחק אבינו היא שתהא נוחה להכבש. אבל לא כן הוא הדבר, אלא מיד אומר לו הקב"ה פסוק י"ד "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה", ואומרים חז"ל: "והאכלתיך נחלת יעקב אביך" נחלתו של יעקב היא ללא מיצרים וגבולות. כי הגמרא בשבת קי"ח ע"א וע"ב אומרת שאצל אברהם אבינו כתוב "יקום התהלך בארץ לארכה ולרחבה", ופירש"י שם "ארץ זו ולא יותר". ואצל יצחק אבינו נאמר "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה", ופירש"י "הארצות האלה ותו לא". ואילו אצל יעקב נאמר "ופרצת" וכו' ללא גבול. או כמו שהסבירו המפרשים על הפסוק "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם" - אפילו לא בגבולות המובטחים לכם הוא. וע"ז נאמר בישיעה פרק נ"ח פסוק י"ד על ענין שמירת שבת "אם תענג על ה' והרכבתיו על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך", וזה מדובר על השבת שנאמר "וקראת לשבת ענג", נחלת יעקב שהיא יותר גדולה מנחלת אבות כי שם יש הגבלה, וכאן נחלה בלי מיצרים, היינו לא שטחים מצומצמים, לא עוד כבישים עוקפים, אלא הכל פתוח לפניך, לך פרוץ דרך ישרה.

אם תקיים 'ופרצת' יקיים 'ונברכו בך' 'ושמרתיו'

ועוד אפשר לבאר, שאמר לו הקב"ה ליעקב אבינו אם רוצה אתה שתהא אר"י נוחה להכבש בפניו כמו ד' אמות, שיקום בעוז ותעצומות, 'ופרצת', ואז ונברכו בך כל משפחות האדמה יברכו אותך ויכבדו את מהלכך. אבל אם תיכנע להם ולא תקיים 'ופרצת' אזי ירכבו עליך ותהיה מוגבל ומצומצם. צריכים אנו לא לחשוש משום מהלך של שמה ואמר, ומה יאמרו אומות העולם, ולא צריך להתחשב בדתם, ולכן אומר לו הקב"ה "כי לא אעזבך... ושמרתיו בכל אשר תלך". הקב"ה ילווה אותך בדרכיך ולא יהיו שום טענות ואיומים עליך משום צד, ובשביל לקבל שמירה

ג' רועי צאן - ג' בתים

"וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה" כ"ט, ב', ועיין להרמב"ן שכותב: שהבאר ירמוז לבית המקדש, ושלשה עדרי צאן הם שלשה רגלים ושואבים משם כל העדרים רוח הקדש והשיבו עד לרגל הבא. ועוד אומרים חז"ל במדרש רבא, שיש רמז לג' בתים בית ראשון, שני ושלישי. ואם בבית ראשון היה 'עשקי' כדברי הרמב"ן פרק כ"ו פסוק כ' : "שהתעשקו ונלחמו עד שהחריבוהו", ובבית שני היתה שנהא כדברי הרמב"ן: היינו שנאת חנם עד שגלו מארצם, בבית שלישי 'כי פרינו ורבינו בארץ' ללא שום דאגות כלל, וכלשון הרמב"ן שם "כי הקל ירחיב את גבולו ולא רק זה אלא ופרינו בארץ, היינו לא רק שיחזירו לנו האומות את מה שלקחו מגבולנו, אלא 'ופרינו' נפרה ונרבה ונתרחב ע"ש רחובות גד, מעבר לגבולות המובטחים וכאמור לעיל 'ופרצת' וכו'.

נרות חנוכה משמן שביעית

בספר 'כרם ציון' עמוד נ"ב, ומובא בעוד ספרים הדנים בענייני שמיטה כתב: שאין להדליק נרות חנוכה משמן שיש עליו קדושת שביעית, והטעם שהתורה אומרת 'לאוכלה' ודורשים 'ולא להפסד', והרי בנרות חנוכה אין לנו רשות להשתמש בהם ואם כן מפסידים אותם שאין בהם שום הנאה. וכ"כ בספר השמיטה עמוד ל"ב והוסיף שאסור להדליק בהם נר לעילוי נשמה או נר בבית הכנסת שאין הדלקה זו ליהנות, ע"ש. ובראש האוסרים הוא הרדב"ז על פאת השולחן פרק ה' הלכה ט' וז"ל: "וכן אסור להדליק שמן של שביעית על נר חנוכה דאסור להשתמש לאורה" ועיין למנחת שלמה ח"א סי' מ"ב.

תשמישי מצווה או תשמישי קדושה

בנוסח 'על הנסים' אנו אומרים 'הנרות הללו קדש ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד'. האם 'קדש' הכוונה שיש בנרות דין הקדש, או שהם כעין הקדש לענין שאין יכולים להשתמש בהם אלא לראותם בלבד? בשו"ע מובאת מחלוקת בדן שימוש בנרות חנוכה בשעת הדחק כגון: שרוצה ללמוד לאורם תורה ואין לו אור אחר, או שבליל שבת כבו הנרות ורוצה לאכול לאור נרות החנוכה עיין שם סי' תרע"ג סעי' א', ובכה"מ סי"ק כ"ח, ל"ב, ומש"ב סי"ק ט'.

נקודת מחלוקת זו מבוארת בגמרא במסכת שבת דף כ"ב ע"א, האם נרות חנוכה הם תשמישי מצווה או תשמישי קדושה, "וכי נר קדושה יש בו"? והסביר רש"י: מדוע אסור להשתמש בנרות חנוכה "שיהא ניכר שהוא נר מצווה" עיין רש"י כא :

והר"ן כתב טעם אחר, מאחר וע"י נס שנעשה במנורה בבית המקדש תקנו להדליק נרות חנוכה, עשאה כמנורה שאין משתמשים בה כלל עיין לב"י שם, ולכה"מ סי"ק כ"ז, ומש"ב סי"ק ח'.

ועיין למאירי שבת שם שהקשה על פירוש כעין הר"ן לעיל : הרי כתוב שאשה היתה בוררת חיטים באור שמחת בית השואבה סוכה נ"ג ע"א, והתוסי' שם הקשו משם הירושלמי היאך מותר לברור הרי היו הבגדים מבאלי בגדי כהנים שהם קדושים והשמן היה קדוש, ותיריך: קול, מראה וריח אין בהם איסור מעילה, וע"כ מותר לברור. והתוסי' שם הקשו הרי לפי הבבלי פסחים דף כ"ו ע"א מעילה אין בקול ומראה וריח, אבל אסור? ותיירו: לא היתה האשה בוררת בפועל אלא ראויה לברור.

ולפיכך יש לאסור להשתמש לאור המנורה והדומה לו חנוכיה וכל האיסור הוא שנרות המנורה היו בפנים ליד ההיכל ושום אדם לא ראה ולא נהנה, עיין לבו"ש תרע"ג סעי' ב', ועיין שם בדף כ"ב שיש עוד טעם של ביזוי

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויצא - תשס"א - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בשביעית דרבנן כ"ש שמונת

נמצאנו למדים מהני"ל ששמן תרומה טמאה מותר בחנוכה בהדלקה אע"פ שחנוכה אינו אלא מדרבנן - הן מטעם שמצוות לאו ליהנות ניתנו, והן מטעם שעצם שריפת התרומה אינו אסור אלא מדרבנן והקלו בחנוכה.

השאלה היא, האם שמן שמיטה דומה לתרומה או לא? הרמב"ם אומר: שהנאה מפירות שמיטה היא כמו הנאה מפירות תרומה. והנה היום ידוע שכל הלכות שביעית הם מדרבנן ולא מדאורייתא, וחנוכה הוא מדרבנן וא"כ למ"ד בשמן שאיסורו מדאורייתא מותר להדליק בו בחנוכה דרבנן, כ"ש בשמן שביעית שאיסורו דרבנן שיהיה מותר להדליק בו בחנוכה דרבנן וידוע מה שדרשו על הפסוק "נתנו רשעים פח ל" - פ"ח ר"ת פורים חנוכה, שאת המועד הזה "הרשעים" המן והיוונים נתנו ע"י הגזירות שלהם.

ראיית האוסרים מבכור

ומיהו נמצאנו באחרונים הני"ל שרוצים לאסור שמן שביעית בחנוכה, ויש מביאים ראייה מהגמ' בבכורות י"ב ע"ב: אדם שיש לו פירות שביעית ומוכר אותם, הקדושה של הפירות עוברת למעות, ואם קנה בהם בהמה המעות חולין והבהמה קדושה בקדושת שביעית, ואם מכר את הבהמה וקנה במעות דבר כלשהוא תעבור הקדושה לאחרון. זה הכלל: הראשון תמיד קדוש והאחרון קדוש, כגון: אם מכר פירות יש קדושה במעות, קנה בהם בהמה הקדושה עוברת לבהמה והמעות חולין, וכן ע"ז הדרך. ולפיכך אם קנה בהמה ממעות שיש בהם ק"ש חל על הבהמה דין ק"ש והיא נקראת 'בהמת שביעית', ופירש"י: "בהמה שנקחה בפירות שביעית". אם בהמה זו ילדה בכור "פטורה מן הבכורה", והגמרא מסבירה מפני שכתוב "לאכלה" - ולא לשריפה, והסביר רש"י שאם נחייב את הבהמה ב"בכור" הרי שהאמורים שלו צריכים לשרוף אותם במזבח "אמורים סלקי לגבוה" עיין רמב"ם הלכות בכורות פ"א הלכה ב'.

ואילו הרמב"ם בהלכות בכורות פ"ה הלכה ט' כתב נימוק אחר וז"ל: "הלוקח בהמה מפירות שביעית הרי זו פטורה מן הבכורה לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפירות שביעית, שהרי נאמר בה 'לאכלה', לאכלה ולא לסחורה. ואם תהיה חייבת בבכורה הרי זה משתכר בכבור שהרי יצא מתורת פירות שביעית".

וכבר השיג עליו הראב"ד כתב: שבגמרא כתוב מדין לאכלה ולא לשריפה שמקטירין את האיברים כמו שפירש"י, ועיין שם לכסי"מ שמסביר שכך היתה הגירסא לרמב"ם בגמרא מדין "סחורה", והסביר שבעת שאדם נותן את הבכור לכהן ולא חייב לבערו הרי יש לו בזה טובת הנאה, ע"ש.

משמע שלא מטעם אימורים שנשרפים כי זה מצוותן וא"כ קשה מחלה ומעומר על הרמב"ם.

חלה ועומר מותר לשרוף

והנה הגמרא מביאה עוד דין, שאם לש בצק מקמח טמא והוציא חלה, הכהן לא יכול לאוכלה וצריך לשרוף אותה. ואם החלה קדושה בקדושת שביעית כיצד ישרוף אותה הרי לאכלה ולא לשריפה וא"כ צריך להיות שבצק זה פטור מחלה. והגמרא מתרצת עיין רש"י שם ד"ה לדורותיכם התורה אמרה "לדורותיכם" בכל מצב, בכל הדורות וגם בטמא. וכן בעומר היה ב"י"ד שממנה אדם מיוחד לשמור על שדה שעורים ומשלמים לו ע"ז, וקוצרים ומביאים לבית המקדש, ומנפים את הקמח ומוציאים קומץ ושורפים אותו.

ושואלים התוס': ומדוע שורפין עומר בשנת השמיטה כשקומצים אותו? והסבירו: לפי הגמרא במסכת מנחות פ"ד משום שכתוב 'לדורותיכם', והסבירו עוד שאי אפשר ללמוד 'בכור' מ'עומר' למרות ששניהם עומדים לשריפה, כי אין אפשרות לקיים מצוות העומר אלא בפירות שביעית, ואילו חלה ובכור יכולים להתקיים בשביעית בפירות אחרים ובכור שאינה מדמי שביעית, ע"ש. אם כן כל ההיתר הוא כי התורה גילתה בפירוש 'לדורותיכם' ואפי' בשריפה, אבל בשאר דברים שהתורה לא גילתה בהם לדורותיכם אסור לשרופם. הה"נ בשמן שריפה בשביעית אסור להדליק בו נר חנוכה. ואפשר לומר שאין ללמוד ממסכת בכורות כי שם מדברים

מצווה ועיין לכה"ח שם ס"ק ל, בכל אופן לפי כל הטעמים האיסור להשתמש מדרבנן.

שמן שריפה בחנוכה

למעשה, הרמב"ם כותב בהלכות שמיטה ויובל פרק ה' הלכה ב' ג' שדיני קדושת שביעית בפירות שמיטה כדין תרומה ומעשר שני, ובהלכות תרומה פרק י"א הלכה י"ח כותב שמונת להדליק אור בשמן שריפה שמן של תרומה טמאה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים שלא ברשות כהן, וזה מפני שבפועל יש הנאה מהאור. אבל הוסיף הרמב"ם: "ומי שאין לו חולין להדליק נר חנוכה מדליקים בשמן שריפה שלא ברשות כהן". והמקור הוא בירושלמי סוף מסכת תרומות דף נ"ט ששם בירושלמי שואל: מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה?

אמרין דבי רב ינאי: מדליקין בשמן שריפה בחנוכה. ואח"כ כתוב שם אמר רבי ניסא, שלא הכיר את אביו שנפטר כשהיה ילד קטן, ואמו אמרה לו משם אביו מי שאין לו שמן של חולין מדליק בשמן שריפה בחנוכה. ולכאורה, יש כאן מחלוקת בין דבי רב ינאי לר' ניסא, או יותר נכון לבין אמו של רבי ניסא משם אביו. שלדעת דבי רב ינאי: מותר לכתחילה, ולדעת ר' ניסא: רק אם אין לו חולין ועיין שם למראה פנים שר' ניסא לא חולק על ר' ינאי אלא בא להסביר דבריו, כי אחרת לכאורה כיצד הרמב"ם פוסק הלכה מאשה ששמעה מבעלה בניגוד לר' ינאי.

והסביר המשנה למלך שם בפרק ב' הלכה י"ד: שמדובר בישראל שאמו כהנת, והיא היתה בת יחידה ואביה היה לו שמן והיא ירשה אותו, והבן הישראלי ירש אותה, כך שהשמן הוא לא שייך לכהן מסוים אלא שייך לו וצריך לשמור עליו דין קדושת תרומה. וכן השאלה בירושלמי לא היתה על כהן אם מותר לו להדליק נר חנוכה לעצמו, כי זה פשיטא שמוותר, אלא השאלה היתה על ישראל ולאוסרים הני"ל משמע שגם לכהן אסור ותימה שלא לומדים מזה.

ועיין לפני משה' שם ולימראה פנים' שהסבירו שהשאלה היתה כך: מאחר ויש מצווה להדליק נר חנוכה "ומצוות לאו ליהנות נתנו" ויהא מותר, או נאמר שרק כהן יכול ליהנות משמן שריפה ולא ישראל. והגמרא שם במסקנה מתירה לישראל בהדלקת שמן שריפה לחנוכה שמצוות לאו ליהנות נתנו, ואפילו אם המצווה היא מדרבנן ע"ש.

והוסיף בעל 'מראה פנים' שמכאן יש קושיה על בעל המאור שכתב, מי שמודר הנאה מחבירו יכול לתקוע לו רק תקיעות של דאורייתא כי מצוות לאו ליהנות נתנו, ולא שאר תקיעות שהם מדרבנן שזה אסור.

והר"ן שם חלק עליו ואמר: שאפי' בתקיעות דרבנן אומרים מצוות לאו ליהנות נתנו עיין לבי"י ס"י תקפ"ט סע"ז ו'לכה"ח שם ס"ק ל"ו וכן פסקו הרשב"א והר"ן.

ולכאורה יוצא שאיסור השתמשות לישראל בשמן שריפה הוא מהתורה, ועיין למשל"מ הני"ל פ"ב הי"ד שכתב: כי הנאת בשמן שריפה היא הנאת 'כילוי'. ולפי התוס' בפסחים דף כ"ג ד"ה אין, וכן לפי התוס' ביבמות דף ס"ו ד"ה מותרין הם סוברים שהאיסור הוא מהתורה. ואח"כ כתב שם, שבזה "נחלקו בו אבות העולם" והביא את סברת הר"ש על המשניות, שאיסור 'כילוי' בתרומה טמאה רק מדרבנן ולא מהתורה, והביא הרבה הוכחות ואחת מהן זה מה שכתוב לעיל משם הירושלמי והרמב"ם שמוותר לישראל אם אין לו שמן חולין להשתמש בשמן של תרומה טמאה לצורך הדלקת נר חנוכה.

והוא שואל: אפי' שההדלקה מצווה הרי האיסור הוא מהתורה וכיצד מותר? ואין לומר משום שמצוות לאו ליהנות נתנו ואסור ליהנות מנר של חנוכה, כי אם זה הטעם למה רק מי שאין לו שמן של חולין? ולדעתנו שגם הרמב"ם סובר כמו ר"ש שהאיסור מדרבנן ולא מהתורה עיין למשל"מ בהלכות תרומות פרק י"ח הלכה י"ח. ולכאורה הוא חולק על היפני משה' ומראה פנים' שרק סוברים שהאיסור מהתורה, ואעפ"כ מותר משום שמצוות לאו ליהנות נתנו.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויצא - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בשביעית דאורייתא וע"כ יש בה הרבה חומרות מאשר שביעית בזה"ז שזה מדרבנן. בשנה זו שכל השמנים עדיין משנה שעברה, ואף בשמן טרי שנחטט מהשנה גם כן יהיה מותר להדליק בו כי הכל חנט בשנה השישית, לגבי שנה הבאה מתחילה המחלוקת אם מותר להשתמש בשמן שריפה בחנוכה, ועד אז נזכה לגאולה ומשה ואהרן יפסקו לנו את הדין, וכן אז תהיה השמיטה מהתורה וחמור יותר.

הדלקה בשבת והדלקה ביום חול
אדם קבע מזוזה בביתו ולא בירך 'אשר קדשנו... לקבוע מזוזה' ולאחר יום נזכר שלא בירך, מה עשה? האם ישלוח את המזוזה ויקבענה מחדש או לא. או אדם שהניח תפילין במהירות ואח"כ נזכר שלא בירך האם יוציא את התפילין ויחזירם או לא?

אומר הרמב"ם הלכות ברכות פרק י"א הלכה ה' ו': "העושה מצווה ולא בירך, אם המצוה שעדיין עשייתה קיימת מברך אחר עשייתה, ואם דבר שעבר הוא אינו מברך, כגון: נתעטף בציצית או שלבש תפילין או שישב בסוכה ולא בירך תחילה, חוזר ומברך אחר שנתעטף אשר קדשנו במצוותיו וציונו להתעטף בציצית, וכן מברך אחר שלבש תפילין ואחר שישב בסוכה וכן כל כיוצא בזה. אבל אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר שחיטה ומברך אשר קדשנו במצוותיו וציונו על השחיטה, וכן אם כיסה הדם בלא ברכה או הפריש תרומה ומעשרות או טבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה".

בשבת המצווה אינה ההדלקה אלא שיהיה אור בלילה, והמצווה מתחילה בהדלקה וממשיכה בלילה, וזה כמו קביעת מזוזה שלא בירך עליה שחיוב המזוזה ממשך הלאה, וכן כמו תפילין שהניח תפילין ולא בירך מכיון שהתפילין מונחות על ידו כל הזמן, יכול לברך 'להניח תפילין' אומנם הבא"ח אומר שיכניס את החולצה מתחת לבית של התפילין כדי שיהיה חציצה ויוציאנה ויברך, אבל מעיקר הדין יכול לברך, וכמו ישיבה בסוכה שלא בירך לישב בסוכה המצווה נמשכת עדיין ועיין לכה"ח סי' ח' ס"ק מ' ובסי' כ"ה ס"ק מ"ט.

ולכן, אשה שהדליקה נרות בשעה 16:00 ושכחה לברך, אומר המהר"ש: יכולה לברך בלילה כי עיקר ההשתמשות בלילה והמצווה נמשכת ומקשים עליו: בהנחת תפילין האדם מניח תפילין עדיין התפילין עליו, אבל לומר 'להדליק נר של שבת' קשה שהרי כבר הדליקה ועתה אסור להדליק אומר המהר"ש ברונא: אם הדליקה האשה נרות ושכחה לברך עליהם, אם עדיין יום - יכולה לברך מפני שהמצווה נמשכת עד הלילה. אבל בלילה - לא יכולה לומר "להדליק".

בנר חנוכה הברכה אומנם היא 'להדליק נר חנוכה' אבל אומר הבא"ח: שאם שכח לברך אינו חוזר ומברך.

מהו ההבדל בין הדלקת נרות חנוכה להדלקת נרות שבת?
אמנם הברכה בנר חנוכה ובנרות שבת היא אותה ברכה אך ההלכות הן שונות, ואפי' שיש סוברים שגם בנר חנוכה יכול לברך, דעת הבא"ח פרשת וישב אות י' שיש ספק וע"כ לא יברך. בנרות חנוכה הדלקה עושה מצווה וברגע שהדליק את הנרות סיים את המצווה ואינה נמשכת הלאה, והרמב"ם כבר אמר לעיל שמצווה שאינה נמשכת אין עליה ברכה.

ברכה על הידור

אומר הפרי חדש' בסוף סי' תרע"ב: אדם בליל שביעי של חנוכה הדליק את הנרות, ואח"כ ראה שהדליק רק ששה נרות ורוצה להדליק את הנר השביעי הנוסף, ידליקו בלא ברכה. ועיין לאוה"ח המובא בבי" ובכה"ח ס"ק י"ט וכי' ובסימן תרע"א ס"ק יא

אומר ערוך השולחן: מכיון שזה הידור שחכמים קבעו לנו - ידליק את הנר הנוסף בברכה. וכתב כה"ח הנ"ל שלא יברך מדן סב"ל כי יש בזה ספק כיון שאי"ר פסק שמברכים על ההידור כנגד הפרי חדש דלעיל.

אומר הבא"ח שם: אם הדליק ושכח נר אחד של הידור יכול לברך עליו 'להדליק נר חנוכה' שגם ההידור הזה הוא מצווה וזה המשך המצווה כי בתחילה התכוון עליה עיין בדברי רע"א לקמן. אבל אם גמר להדליק את כל הנרות - לא יכול לברך משום דאיכא פלוגתא. וכוונתו למחלוקת בענין נר שבת, כי דעת המהר"ש ברונא שבשבת יכול לברך כיון שהמצווה נמשכת, ויש מוסיפים ואומרים אפילו אחר השקיעה. והחולקים עליו אומרים שאם הדליק כבר - אינו יכול לברך לכן הוי סב"ל.

בשביעית דאורייתא וע"כ יש בה הרבה חומרות מאשר שביעית בזה"ז שזה מדרבנן. בשנה זו שכל השמנים עדיין משנה שעברה, ואף בשמן טרי שנחטט מהשנה גם כן יהיה מותר להדליק בו כי הכל חנט בשנה השישית, לגבי שנה הבאה מתחילה המחלוקת אם מותר להשתמש בשמן שריפה בחנוכה, ועד אז נזכה לגאולה ומשה ואהרן יפסקו לנו את הדין, וכן אז תהיה השמיטה מהתורה וחמור יותר.

הדלקה לא נקראת הפסד

הרמב"ם פ"ה מהל' שמיטה ויובל ה"א כותב: "פירות שביעית ניתנו לאכילה, ולשתיה, ולסיכה, ולהדלקת הנר ולצביעה". ומבאר הי"ס פ"ה מהל' שמיטה שם "וימ"ש שמותר להדליק עין בספרי שיש פסוק מיוחד ומביאו הרדב"ז מירושלמי שכתוב 'תהיה כל תבואתה לאכול' - לרבות הדלקה". ולכאורה בעומר ובחלה צריך לימוד מיוחד שמותר לשרוף בשמיטה, ובאימורים ע"ג המזבח חייב להקריבם ע"ג המזבח שהרי אסור לאוכלם. הצד השווה בשלושת הדברים האלו, שהופך דבר של אוכל לשריפה, אבל בשמן שמדליק בו נרות שבת או חנוכה הוא לא שורף אותו בכך, הוא משתמש בו כדרך שמשתמשים בשמן להדלקה. והראיה ממה שכותב הרמב"ם בהלכות שמיטה פ"ה הלכה ח' שאסור לכהן לעשות משמן תרומה טמאה מדורה, שאין דרך לעשות בו מדורה, אבל הדלקה שזה דרכו אין איסור. א"כ בשמן שמדליק בשבת או בחנוכה שזה מצוותו וזה דרכו אינו נקרא שמפסידו בכך, ולא עושה בו סחורה, ומצוות לאו ליהנות נתנו וע"כ מותר להדליק בו, וכאמור בפרט שביעית בזה"ז מדרבנן. ברכות החנוכה

הדליקה נרות שבת ושכחה לברך

כתוב בשו"ע בהלכות שבת סי' רס"ג: "אחד הנשים ואחד האנשים חייבים להיות בבתיים נר דלוק" סעי' ב'. "כשידליק יברך בא"ה אלו קינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת" אחד האיש ואחד האשה חייבים לברך, שם סעי' ה'. הגה"ה: "ויש מי שאומר שיברך לאחר שמדליק ולא לפני שמדליק, ובכדי שיהיה עובר לעשייתו יעצום עינו ואחר כך ידליק" שם. אומר המג"א שם ס"ק י"א: "כתב המהר"ש משם מהר"ם כתוב שהאשה אפילו בת שבעים לקל כבה רהטא - אם מזמינים אותה לחתונה היא הולכת כשיש חתונה בע"ש, שירים וריקודים ומאחרים עד אחרי השקיעה, והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה מה תעשה? תדליק בלא ברכה, ואחרי החופה בלילה תבא האשה אל ביתה בליל שבת תפרוש ידיה ותברך 'להדליק נר של שבת'. או תאמר לעכו"ם להדליק בלילה לאחר החופה את נרות השבת והיא תברך.

אומר המג"א: הדבר הזה תמוה "לא שייך ברכה בדלוקה ועומדת", איך היא מברכת 'להדליק נר של שבת' הרי אינה מדליקה. ועוד, אמירה לגוי שבות. ואעפ"כ אומר המג"א: "מ"מ בדיעבד אם שכחה מלברך עד ששכחה יש לסמוך על המהר"ש שמותר לה לברך בלילה".

אומר המש"ב ס"ק כ"א: "וי"א כשחל חתונה בע"ש ומאחרים אחר שקיעת החמה, והאשה לא רוצה לקבל שבת לפני החופה י"א שבשעת החשכה תניח ידיה ותברך אע"פ שעדיין חושך ובין השמשות, ותמהו האחרונים ע"ז דלא שייך ברכה ובפרט אם עתה אסור להדליק כיצד תאמר "להדליק", ואין שליחות לגוי, ולא יכולה לברך בהדלקתו על כן אין הלכה כן. ומסקי' האחרונים עצה אחרת דהיינו, לפי מה דקיי"ל שיכולה לברך ולהתנות, ע"כ היא תדליק נרות אחרי פלג המנחה ותברך ותאמר שאינה מקבלת שבת אלא בשעת כניסת שבת, וה"ה אם צריכה ללכת לבית הטבילה תדליק ותתנה". כנ"ל.

כף החיים ס"ק ל"ו מביא מחלוקת בדבר בין מהר"ש ברונא לבין מהר"ש, אומר מהר"ש ברונא: במקרה שהדליקה ושכחה לברך, אם נזכרה קודם זמן האיסור למשל, השבוע הדלקת הנרות 16:00 - וזמן האיסור הוא כבר 16:15 - והאשה נזכרה 16:10 - והדליקה מברכת, כי עכשיו זה לא שבת. ולענין השאלה איך תברך 'להדליק נר של שבת' הרי לא הדליקה? אעפ"כ יכולה לברך ועיין לקמן הטעם היינו שבחשכה מהר"ש מתיר לברך,

קול צופיך

מִן הַרְאֲשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויצא - תשס"א - מאת מִן הַרְאֲשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כלומר, אם אדם רואה נר חנוכה - מברך 'שעשה נסים' ו'שהחיינו', ואם אדם שכח לברך ונזכר, ברכת 'להדליק' לא יברך. אבל ברכות 'שעשה נסים' ו'שהחיינו' תוך חצי שעה מההדלקה יכול לברך. עיין שדי"ח חנוכה וספר מעשה נסים. והוא מביא חילוק, אם הדליק את הנרות ולא בירך והגיע לסוף ההדלקה ונשאר עוד נר להדליק - יכול לברך על הנר האחרון, אבל אם כבר הנרות ומדליק את האחרון - לא יברך כי כבר גמר את המצווה.

המש"ב כותב כך: בס"י תרע"ו ס"ק ב': "אומר השו"ע אם לא אמר זמן בלילה הראשון מברך בלילה השני או כשיזכור", ר"ל בשאר הלילות בשעת ההדלקה, ואם נזכר אחר ההדלקה אינו מברך בלילה הזו עוד" וזהו חולק על דעת רעק"א והישדי חמד' והבא"ח שאומרים שיכול לברך תוך החצי שעה והרי הוא בעצמו בס"ק ד' הביא סברת רעק"א שיכול לברך וצ"ע.

ישנו הבדל בין ברכת 'שהחיינו' על פרי שאם שכח מלברך לא חוזר ומברך ברמ"א שם בסעי' ג' בס"י רכ"ה, משמע שאם לא בירך בפעם הראשונה יברך בפעם השניה, המג"א שם ס"ק ט' הביא שחולקים עליו, והוסף שם הרדב"ז ח"א ס"י ק"ל לדין שמברכין על האכילה ולא על הראייה אם לא בירך בפעם ראשונה ברכת שהחיינו לא יכול לברך על אכילה אחרת לבין ברכת 'שהחיינו' על נרות חנוכה שאם שכח לברך בלילה הראשון שחוזר ומברך ביום השני.

בפרי - כשאוכל אותו הוא נהנה ממנו והנהא נגמרה, ואם יאכל את אותו הפרי למחרת זה לא יהיה כמו הנהא של הפעם הראשונה 'כביכורה בעת קיץ'. אבל בנרות חנוכה שהגמרא שואלת אולי נברך 'שהחיינו' כל לילה ולא 'על הנסים'! והיא מתרצת, שמברך 'על הנסים' כי כל לילה ולילה נעשה נס, וכל לילה ולילה היה הנס יותר גדול, בלילה הראשון הנר דלק עשרים וארבע שעות. תמיד הנר המערבי דלק עשרים וארבע שעות וזה לא חידוש, אבל בלילה השני הנר דלק ארבעים ושמונה שעות וזה חידוש, ולמעשה כל לילה היינו צריכים לברך 'שהחיינו', אבל מכיון שבירכת בהתחלה זה פותר אותך מכל הלילות כולם.

ולפי כך לכאורה היה חייב לברך בכל לילה 'שהחיינו' אלא הברכה ביום הראשון פוטרת, ועל כן אם לא בירך ביום הראשון מאחר והתחדש נס בכל יום יכול לברך בשאר הימים.

בזמן הדלקת נר חנוכה מלאכים באים

על ברכת 'שהחיינו' אומר המש"ב: מברכים 'שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה' ולא בזמן הזה, וגם הרב כה"ח מדקדק בנוסח הברכה. וכן פירשו: שהקב"ה עשה עמנו נסים בימים שעברו ממש בזמן הזה ולא כאלו האומרים 'בימים ההם ובזמן הזה'.

כה"ח כתב שם ס"ק ו': "ברכת 'שהחיינו' מצאתי שיש לומר לזמן הזה למי"ד בפתח משום ה"א שלאחריו, וי"א לזמן הזה בחיריק, וכ"כ שם המש"ב ס"ק א' שיאמר לזמן הזה בחיריק תחת הלמ"ד, ולא ראיתי שנוהגים כן וכמעט בכל סידורי אשכנז כתוב לזמן למי"ד בפתח.

וכשאדם מברך ברכות אלו יאמרם מתוך שמחה באשר מצווה זו חביבה בשעתה פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים המקדשים הבאים לבית בשביל מצווה זו, ועל כן לכבוד המלאכים שמדליק הנר ילבש בגד העליון כמו שהולך לבית הכנסת, ויש מי שאומר גם ילבש את המגבעת שלו, הכלל הוא שילבש כמו שרגיל לקבל אורחים חשובים. עיין כה"ח שם ס"ק ח'. וכתוב בספר 'עטרת תפארת' עמוד 185 שהנשים תלבשנה תכשיטים יפים להראות מעלת הנסים שיש בימים אלו בבחינה שלהם למעלה.

ולא לחינם היו חסידים הראשונים עומדים מול נרות החנוכה ומסתכלים עליהם. וישנם ההולכים לרב שלהם לראות בהדלקתו את הנרות.

נרות חנוכה הם בדרגה של מלכות, והגמרא אומרת שבזכות המצוות שעליהם מסרו את נפשם נעשו הנסים לאבותינו, וישנה הארה של חנוכה בכל שנה ושנה ועל כן אנו רוצים שעוד לפני חנוכה יהיה לנו עוד נסים ונפלאות ונזכה שהקב"ה יגאל אותנו ויאיר לנו אורו של משיח בעגלא ובזמן קרוב ואמרו אמן.

וצריך להסביר שאין לבא"ח מחלוקת עם הפרי"ח כיון שהפרי"ח מדבר על מקרה שהדליק נר אחד עם ברכה ושכח או לא הדליק שאר נרות. לעומת זאת הבא"ח מדבר על מקרה שהדליק נר אחד בלי ברכה ואחר כך רוצה להדליק שאר נרות - על כן יכול לברך על ההידור.

הדלקת נר חנוכה בע"ש

בשו"ע מובאת סברת הבה"ג האומר: "כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה, ועל כן נוהגות הנשים שאחר שבירכו והדליקו נרות משליכות הפתילה שבידם שהדליקו בה לארץ ולא מכבות אותה", ויש חולקים על הבה"ג.

אומר הרמ"א: לפיכך, האשה צריכה להדליק את הנרות ולא לברך כי אם היא מברכת מקבלת עליה את השבת ואינה יכולה להדליק את הנרות, על כן תברך לאחר ההדלקה הבא"ח מביא סוד ע"ז פרשת נח אות ח'. ואומר הרמ"א, שהאשה מקבלת עליה את השבת בהדלקה, והאיש אם הדליק אינו מקבל עליו את השבת עד שיבא לבית הכנסת.

אמותינו ואמות אמותינו היו נוהגות כמו שכותב הבא"ח: "מדליקות עוצמות עיניים ומברכות". בהלכות שבת מרן הביא את דעת הבה"ג והחולקים עליו ולכאורה ההלכה כדעת החולקים עליו, אולם ישנה הוכחה מדברי השו"ע בהלכות חנוכה ס"י תרע"ט: "בע"ש מדליקים נר חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת, הגה"ה ומברך עליה אע"פ שמדליקים בעוד היום גדול".

מדוע הרי 'תדיר ושאני תדיר, תדיר קודם' וצריכים להדליק נר שבת קודם: כותב הר"א: "מה שאמר בשו"ע בע"ש מדליקים נר חנוכה לפני נר שבת למרות שזה לא תדיר, מפני שבה"ג אומר אם הדליק נרות שבת לא יכול להדליק נרות חנוכה, ז"א השו"ע מתחשב בדעת הבה"ג ועיין בב"י שם באורך כי בהדלקת נרות שבת קיבל את השבת.

הט"ז אומר שם ס"ק א': אם איש בע"ש הדליק נרות שבת לפני נרות חנוכה אסור לו להדליק נרות חנוכה, ולכאורה היה מותר לו להדליק כי לפי שיטת הבה"ג הדלקת נרות שבת לא מחייבת את האיש: כמו שכתב הרמ"א הנ"ל אלא ודאי שמתחשבים בדעת הבה"ג ולכן מדליקים נר חנוכה ומברכים, ואח"כ מדליקים נרות שבת, ואע"פ שאין הלכה כסברת הט"ז, טוב לחוש לסברתו, ועיין לטור שם שלדעת התוס' והרא"ש אין קבלת שבת תלויה בהדלקת הנר, ולאפוקי בה"ג. וכ"כ שם בב"י ואעפ"כ חש לדעתו בהלכות חנוכה. ומה שנהגו אמותינו להדליק ולעצום עיניים ולברך תמשכנה במנהגן.

ברכת שהחיינו

הגמרא במסכת שבת כב. אומרת: בלילה הראשון מברך שלש ברכות, 'להדליק נר חנוכה', 'שעשה נסים' ו'שהחיינו'. ובלילה השני מברך שתי ברכות. שואלת הגמרא: איזו ברכה מחסיר? ומשיבה: ברכת שהחיינו. שואלת הגמרא: אולי נחסיר ברכת 'שעשה נסים'? ומשיבה: נס בכל לילה ולילה הוה, ובכל לילה הנס נעשה יותר גדול ולכן מברכים 'שעשה נסים', אבל ברכת 'שהחיינו' היא על הזמן עיין רש"י שם.

ומוסיפה הגמרא: אדם שלא הדליק ושלל עתיד להדליק ולא מדליקים עליו, כשרואה נרות חנוכה בלילה הראשון מברך 'שעשה נסים' ו'שהחיינו', בלילה השני מברך רק 'שעשה נסים' עיין שו"ע תרעו ס"ע ג' ולחונים עליו. אומר המאירי: אפילו אם לא רואה נרות יברך 'שעשה נסים' ו'שהחיינו', להלכה אין נוהגים כן. עיין לכה"ח ס"ק י"ד משם פרי"ח לא כסברת המאירי, ועיין מש"ב שם ס"ק ג' בשער הציון.

כתוב בשו"ע: "המדליק בליל ראשון מברך ג' ברכות להדליק נר חנוכה, שעשה נסים ושהחיינו, ואם לא בירך זמן בלילה הראשון מברך בלילה השני או כשיזכור" שם ס"ע א'. מה הכוונה כשיזכור האם באותו לילה או בליל שני?

שאלו את רעק"א חלק ב' ס' י"ג: אדם שהדליק נר חנוכה ביום השמיני ושכח לברך על ההדלקה, ורק אחר שהדליק את כולם נזכר שעדיין לא בירך, אם יש לו לברך או לא? נראה לי דברכת 'על הנסים' ו'שהחיינו' אם אירע כן בליל ראשון יברך 'שהחיינו' ועל הנסים, אף דמיד שהדליק הנר גמר מצוות הדלקתו מ"מ מברך אותם דלא גרע מרואה דמברך נר חנוכה".

רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

